

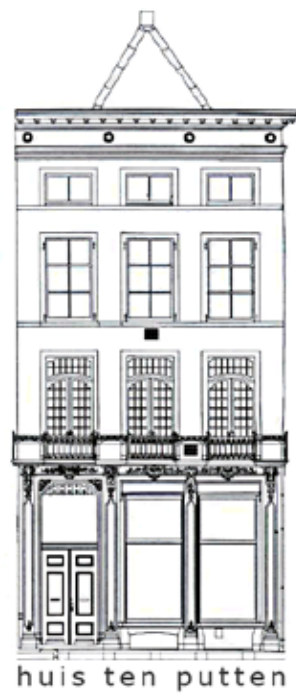
BLOKHUISPOORT te LEEUWARDEN

Bouwdeel K

Bouwhistorische documentatie

Vlaardingerbroek & Wevers - Utrecht, juni 2010

VLAARDINGERBOEK
&
WEVERS

OUDE GRACHT 187G
3511 NE UTRECHT

TEL 030 - 2341163
WWW.VLAARDINGERBROEK
- WEVERS.NL

© NIETS UIT DEZE UITGAVE MAG WORDEN VERMENIGVULDIGD ZONDER (SCHRIFTELIJKE) GOEDKEURING VAN DE OPDRACHTGEVER OF DE AUTEURS

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	11	Aanbevelingen voor restauratie en hergebruik	33
Bouwfaserings	13	Geraadpleegde archieven en literatuur	35
Beschrijving van het gebouw	15	Bouwtekeningen	37
Monumentwaarde van het gebouw	29	Plattegronden met bouwfases	47
Aanbevelingen voor nader onderzoek	31	Plattegronden met monumentwaarden	51

WOORD VOORAF

Het gebouwencomplex van de voormalige Penitentiaire Inrichting “Blokhuispoort” aan het Blokhuisplein en de Keizersgracht te Leeuwarden is thans in beheer gegeven aan de firma Carex en huisvest diverse tijdelijke functies. De oorsprong van het gebouwencomplex gaat echter terug tot de 15de eeuw, waarin het als ‘Blokhuys’ – een stadscitadel of dwangburcht – gesticht werd op de zuidoostelijke hoek van stad Leeuwarden.

De eigenaar van het complex, de Rijksgebouwendienst, besloot onlangs tot een bouwhistorische opname met ruimteboek van de voormalige justitiële inrichting, in verband met de ophanden zijnde herbestemming van het monumentale gebouwencomplex. Dit onderzoek is een verdieping van de in augustus 2008 door BAAC uitgevoerde bouwhistorische verkenning met waardestelling.

Het onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van de Rijksgebouwendienst door Vlaardingerbroek & Wevers gedurende de maanden oktober tot december 2009. Het veldwerk werd verricht door ir. Leo Wevers, ir. Ingrid Maaijwee en ir. Roos van Enter, waarbij de speciale bouw- en interieuronderdelen fotografisch gedocumenteerd werden.

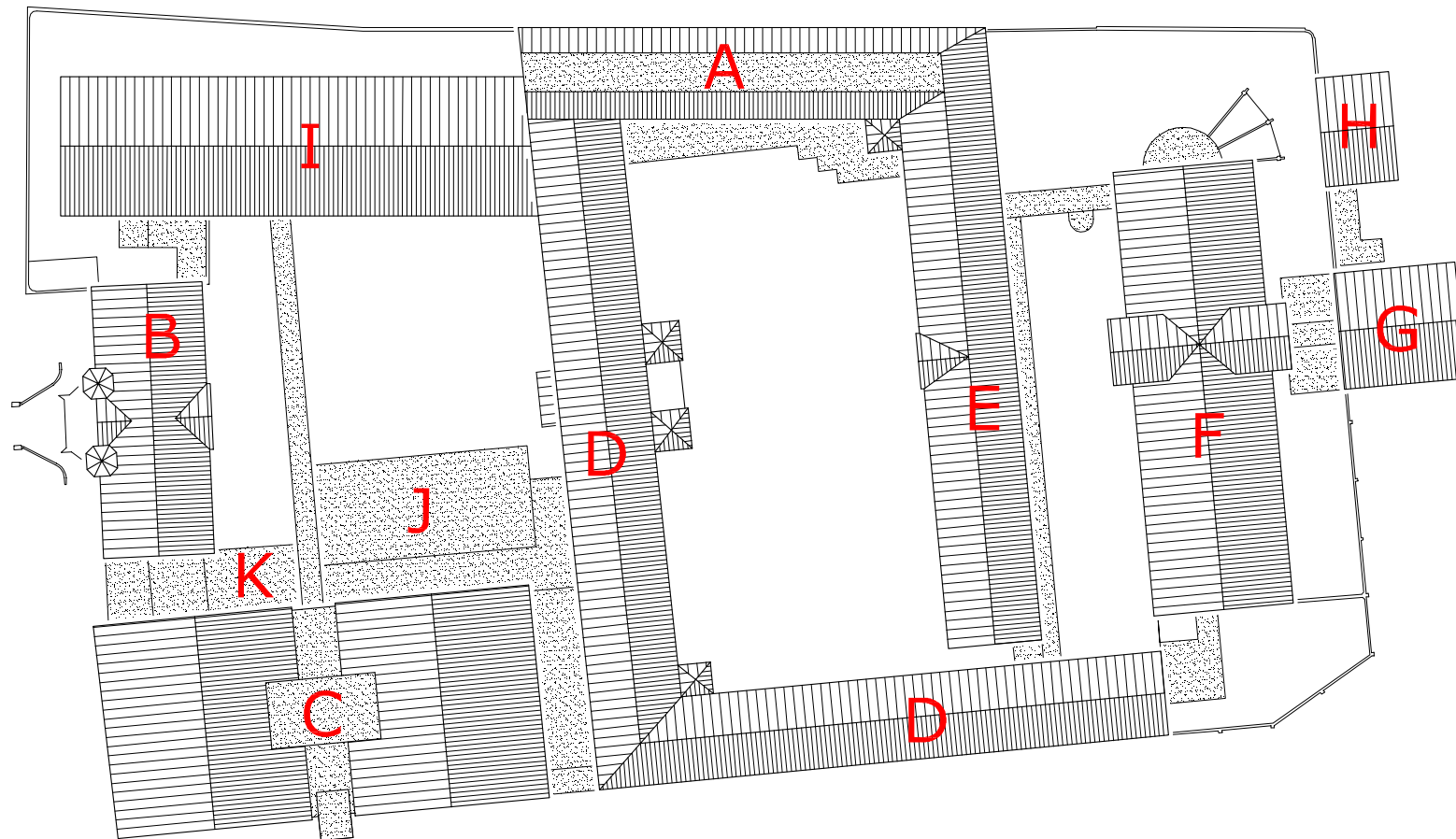
Het archiefonderzoek beperkte zich tot het archief van bouw- en woningtoezicht van de gemeente Leeuwarden, het archief van het Historisch Centrum Leeuwarden, het archief van het Frysk Histoarysk en Letterkundich Sintrum ‘Tresoar’ te Leeuwarden en het Nationaal Archief te ’s-Gravenhage. Hierbij werden met name de gegevens over de vele verbouwingen in de late 19e en 20ste eeuw geïnteriseerd. De bouwgeschiedenis van vóór de late 19de

eeuw is vooral gebaseerd op topografische afbeeldingen.

Tijdens het onderzoek hebben wij hulp en ondersteuning mogen ondervinden van diverse personen. Voor de inhoudelijke begeleiding gaat onze dank uit naar de heren Johan de Haan en Jan Kamphuis van de Rijksgebouwendienst. Voorts is dank verschuldigd aan Hotze Bouwma van Carex voor het verschaffen van toegang tot alle ruimten en het geven van diverse aanvullende informatie. Daarnaast is dank verschuldigd aan de heer Bastiaan van de Monumentenwacht Overijssel en Flevoland voor het beschikbaar stellen van enkele afbeeldingen en de heer Vegter van architectenburo irs. Vegter voor zijn toelichting op de door hem uitgevoerde plannen en inzage in zijn archief. Tenslotte is ook dank verschuldigd aan de medewerkers van de gemeente Leeuwarden, het Historisch Centrum Leeuwarden, het Frysk Histoarysk en Letterkundich Sintrum ‘Tresoar’ te Leeuwarden en het Nationaal Archief te ’s-Gravenhage. Moge dit onderzoek bijdragen aan een verantwoorde en zorgvuldige herbestemming van dit bijzondere gebouwencomplex.

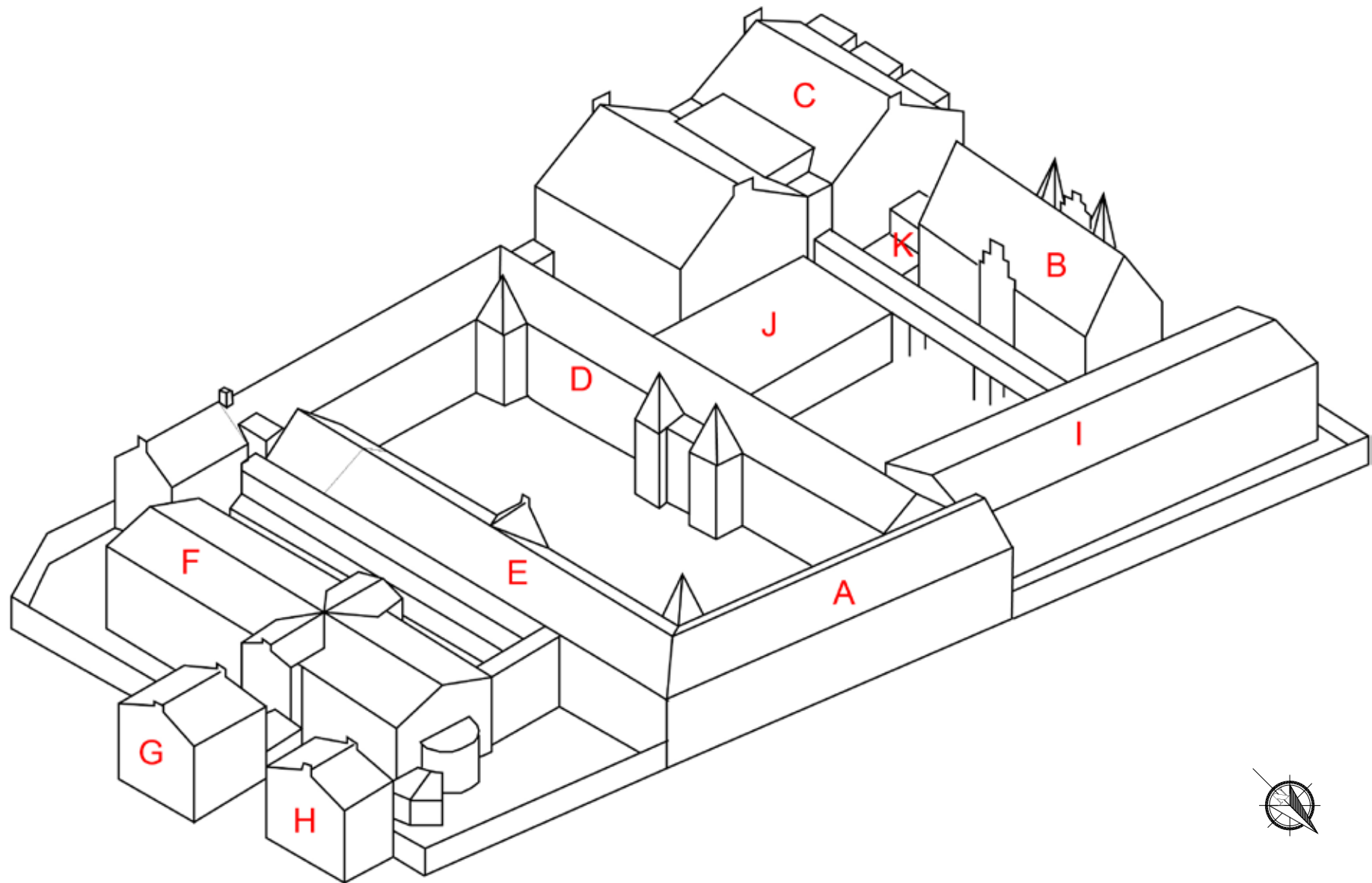
Utrecht, maart 2010

Ir Leo Wevers
Ir Ingrid Maaijwee

Afbeelding 1. Situatietekening van de Blokhuispoort met nummering van de bouwdelen. Tekening RGD / Vlaardingerbroek & Wevers.

Afbeelding 2. Vogelvluchttekening van de Blokhuispoort met nummering van de bouwdelen. Tekening Vlaardingerbroek & Wevers.

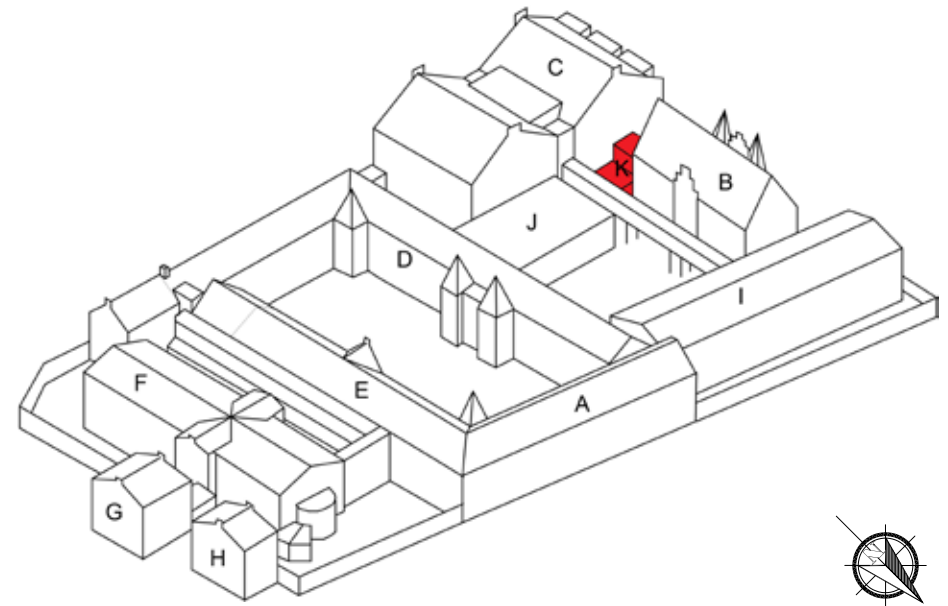

INLEIDING

Bouwdeel K werd vermoedelijk omstreeks 1957 als bezoekersruimte in de hoek tussen de bouwdelen B, C en J gebouwd. Het bouwdeel is sinds de buitengebruikstelling van de penitentiare inrichting in 2004 als administratie van de beheerder Carex in gebruik. Sinds de bouw werd het bouwdeel enkele malen gewijzigd.

De aanduiding van de bouwdelen (A t/m K) is overgenomen uit het door Baac in 2008 opgestelde rapport¹.

Een aantal bouwfases is ten behoeve van de helderheid samengevoegd, indien zij deel uitmaakten van hetzelfde bouwplan. Zo zijn bijvoorbeeld de verbouwingen die tussen 1988 en 1991 werden uitgevoerd door architectenbureau irs. Vegter aangegeven met het jaartal 1988, het jaar waarin de vergunning werd verleend en de eerste fase werd uitgevoerd. De diverse onderhoudswerkzaamheden die rond 1997 werden uitgevoerd, zijn vermeld onder het jaartal 1997. Wat betreft de installatievoorzieningen zijn enkel de tijdens of direct na de bouw aangebrachte voorzieningen beschreven, tenzij het bijzondere voorzieningen betreft.

Afbeelding 3. Vogelvluchttekening van de Blokhuispoort met in rood aangeven Bouwdeel K. Tekening Vlaardingerbroek & Wevers.

¹ J.M.J. Willems, M.C. van Dam, Leeuwarden Blokhuispoort, *Bouwhistorische verkenning met waardestelling*, BAAC, 's-Hertogenbosch 2008.

BOUWFASERING

Fase 1 (1957) (Afbeelding 25)

Omstreeks 1957 werd op de eerste binnenplaats een ontvangstruimte voor de bezoekers gebouwd, juist in de hoek tussen de bouwdelen B, C en J. Van deze bouwwerkzaamheden is één tekening bewaard gebleven, doch hierop is geen datering weergegeven, zodat het exacte bouwjaar tot op heden onbekend is. Uit een vergelijking met andere tekeningen is gebleken dat de onderhoek van deze tekening overeenkomt met die van een verbouwing van bouwdeel H uit 1957, zodat vooralsnog aangenomen wordt dat tijdens deze verbouwingsperiode ook bouwdeel K tot stand moet zijn gekomen.

De nieuwbouw werd gebouwd ter plaatse van de voormalige ommuurde tuin van de kommandantswoning (bouwdeel B).

De nieuwbouw betrof een gebouw van ongeveer 15 x 7 meter, bestaande uit één bouwlaag met platdak, voorzien van een luifel boven de entree.

Het gebouw werd opgetrokken in gele baksteen, waarbij de voorgevel met zijn twee grote 12-ruits vensters, risalerende muurdammen en gootlijst met klossen een voor de wederopbouwperiode karakteristieke vormgeving kent.

In het interieur van de ontvangstruimte waren de stalen ramen met strak en zorgvuldig gedetailleerde vensterbanken, alsmede de boardplaten akoestische plafondelementen voor de bouwtijd markante interieurelementen.

Vóór de bezoekersruimte was een hal met een tweetal toiletten. De wanden waren hier afgewerkt met eenvoudige dubbel hardgebakken tegels als tegellambris, terwijl de tegelvloeren van een zwarte border voorzien waren.

Fase 2 (1988-1991) (Afbeelding 27 en Afbeelding 28)

In 1988 werd het gehele complex aangepast in verband met diverse veiligheidseisen. De bewaardgebleven bouwvergunningstekeningen tonen zowel de bouw van de loopbruggen op de binnenplaatsen, als de inbouw van diverse brandscheidingen.¹ De plannen werden vormgegeven door het bureau van irs. Vegter uit Leeuwarden.

Tijdens deze verbouwing werden de deuren met de patrijspoortjes in de blauwe

kleurstelling als kenmerkende elementen ingebracht en werd het interieur aan de nieuwe eisen aangepast.

In bouwdeel K werd een verbindingsgang tussen de bouwdelen B en C gerealiseerd. De oude bezoekersruimte werd verkleind en gewijzigd in een was- en kleedruimte voor het personeel, waartoe een sanitaire groep werd ingebouwd. De luifel bij de entree uit 1957 werd verwijderd. Aan de westzijde werd de oude indeling met de berging tegen de kopgevel van bouwdeel B gesloopt, ten gunste van de bouw van een bezoekerskamer en een kleine binnenplaats met glaspui.

Op het dak van bouwdeel K was blijkens de bouwtekeningen gepland om een lichte opbouw te maken met de doorloop tussen de bouwdelen B en C voor het personeel. In deze overloop was een wc en kitchenette voorzien. Blijkens een interieurtekening uit 2000 werd de ruimte mogelijk pas in een latere fase gerealiseerd.

Fase 3 (1997-2000) (Afbeelding 29 en Afbeelding 30)

Tijdens deze verbouwing werd voornamelijk het sanitair gemoderniseerd in het complex. Tevens werden diverse andere onderdelen uit de verbouwing van 1988 voltooid, zoals het aanbrengen van de gevelbeplating van de loopbruggen over de binnenplaats en het realiseren van de definitieve indeling en afwerking van de spreekkamers en de bezoekerstrap op de eerste verdieping van het Alcovegebouw.

Over verbouwingen in bouwdeel K zijn geen exacte gegevens bekend. Uit een interieurtekening van de overloop op de eerste verdieping kan afgeleid worden dat deze ruimte mogelijk opnieuw werd aangepast. Mogelijk betreft het een vertraagde uitvoering van de plannen uit 1988.

¹ Collectie Historisch Centrum Leeuwarden, archief gemeentesecretarie Leeuwarden 1982-1990, inv.nr: 7680.

BESCHRIJVING VAN HET GEBOUW

Exterieur

Bouwdeel K bestaat uit twee gedeelten: de voormalige bezoekeruimte onder een platdak aan de zuidzijde van de eerste binnenplaats en een kleinere terugliggende opbouw op de eerste verdieping tussen de bouwdelen B en C.

De voorgevel van bouwdeel K - de noordgevel - bestaat uit één bouwlaag met daarboven een platdak. De gevels zijn opgemetseld in IJsselsteentjes in staand verband ter plaatse van de muurdammen en in Noors verband ter plaatse van de borstweringen en de gevelvulling rondom de entreezone. Het metselwerk is uitgevoerd in bakstenen met een grootte van 20,0 x 9,5 x 4,5-5,0 cm en een 10-lagenmaat van 62 cm, voorzien van een platvolle voeg. De gevel bestaat uit een rechter deel met daarin twee grote roedenramen en een meer gesloten linker deel, waarin de entree opgenomen is.

Het rechterdeel kent twee muurdammen uit steens metselwerk, waarin de roedenramen onder een betonnen latei en met ertussen een betonnen kolom zijn opgenomen. De ijzeren roedenramen zijn elk als dubbele 6-ruits ramen met een uitzetbaar deel als bovenlicht uitgevoerd. De borstweringen onder de ramen, gemetseld in Noors verband, liggen iets terug ten opzichte van de aangrenzende muurdammen.

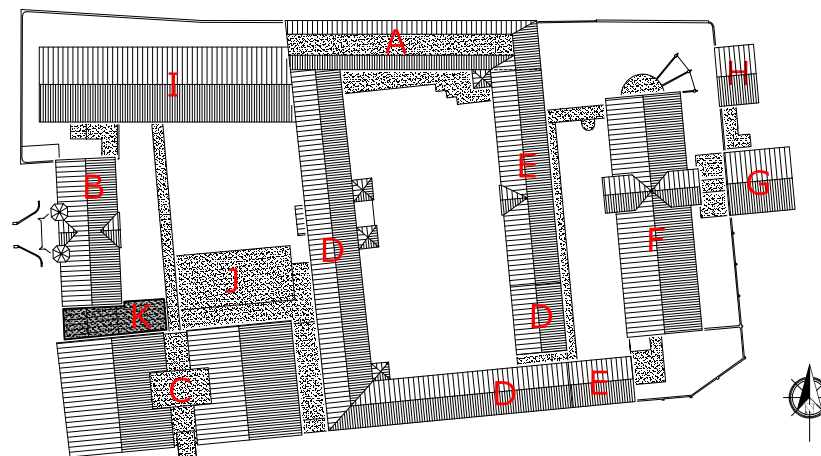
Het linker deel met de entree is geheel in Noors verband uitgevoerd. De entree-deuren (1988) met slanke éénruits ramen zijn voorzien van een betonnen latei. De deur is blijkens de bouwsporen in het metselwerk verhoogd, waardoor het middelste van de erboven gesitueerde drie kleine vierkante vensters gedicht werd.

De gevel wordt beëindigd door uitstekende geprofileerde daklijst, waaronder een reeks gezwenkte gootklossen aanwezig is.

Bouwdeel K wordt op de begane grond aan de westzijde afgesloten door een eenvoudige blinde muur uit ijsselsteentjes in kruisverband, die slechts door één van een segmentboog voorziene opgeklampte deur onderbroken wordt. Deze muur behoort tot de oorspronkelijke bouw van de bouwdelen B en C (1870).

De opbouw op de eerste verdieping tussen de bouwdelen B en C betreft een eenvoudig, klein bouwvolume, dat iets terug is gelegen ten opzichte van de voor- en binnenplaatsgevels van het aangrenzende bouwdeel B. De voorgevel - de westgevel - is daarbij afgewerkt met horizontaal geplaatste stalen golfpla-

ten en een daktrim. De binnenplaatsgevel - de oostgevel - kent een identieke afwerking en twee vensters ter verlevening van deze gevel.

Afbeelding 4. Overzicht van bouwdeel K gezien vanuit het noorden.

Afbeelding 5. Het linker deel met de entree is geheel in Noors verband uitgevoerd. De entreedeeuren (1988) met slanke éénruits ramen zijn voorzien van een betonnen latei. De deur is blijkens de bouwsporen in het metselwerk verhoogd, waardoor het middelste van de erboven gesitueerde drie kleine vierkante vensters gedicht werd. De werkzaamheden werden in 1988 uitgevoerd.

Afbeelding 6. Zicht op de blinde buitenmuur uit 1870 met de getoogde opgeklampte deur, die oorspronkelijk tot de tuin van de kommandantswoning toegang gaf (1870). De muur werd later opgehoogd. De bovenbouw met de golfplaten gevelbekleding is recent (2000).

Afbeelding 7. Detail van de westgevel met de uit de bouwtijd daterende opgeklampte deur, voorzien van kraaldelen, gehengen en hardstenen duimblokken.

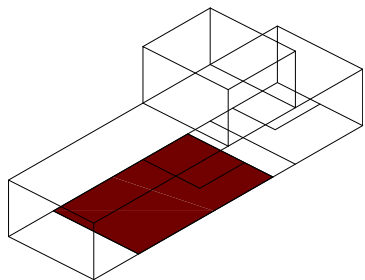
Voormalige bezoekersruimte (ruimte L0.16)

De voormalige bezoekersruimte werd in 1988 verbouwd tot was- en kleedruimte voor het personeel. Hiertoe werd in de ruimte een sanitaire groep aan de westzijde gebouwd en werd de ruimte als geheel gemoderniseerd,

De wanden zijn glad gepleisterd en voorzien van een eenvoudige plint. Het plafond bestaat uit een systeemplafond (1988), waarboven zich nog de uit de bouwtijd daterende akoestische zachtboardplaten bevinden (1957). De vloer is afgewerkt met lichtbruine vloerbedekking (1988).

De stalen ramen bezitten nog de karakteristieke uit de bouwtijd daterende uitzetramen en de bijbehorende bedieningsmechanismen (1957). De ramen zijn aan de onderzijde afgewerkt met een strakke, doch verzorgd gedetailleerde vensterbank.

De sanitaire groep aan de westzijde van de ruimte bestaat uit een voorruimte met twee toiletten (ruimten L0.17-18 en L0.24), alsmede twee douches (L0.19 en L0.20). De ruimten zijn middels witte wandtegels en dubbelhardgebakken vloertegels van 15 x 15 cm elementair afgewerkt en van de zogenaamde blauwe 'patrijspoortdeuren' voorzien (1988).

Afbeelding 8. Zicht in de voormalige bezoekersruimte, gezien naar het westen. Links is één van de in 1988 ingebouwde douches zichtbaar.

Afbeelding 9. Zicht op de noordoostelijke hoek van de voormalige bezoekersruimte.

Afbeelding 10. Detail van de ramen in de noordgevel. De stalen ramen bezitten nog de karakteristieke uit de bouwtijd daterende uitzetramen en het bijbehorende bedieningsmechanisme (1957). De ramen zijn aan de onderzijde afgewerkt met een strakke, doch verzorgd gedetailleerde vensterbank.

Afbeelding 11. Zicht in de voorruimte met twee toiletten (ruimten L0.17-18 en L0.24) van de sanitaire groep uit 1988.

Afbeelding 12. Zicht in één van de douches (L0.19 en L0.20). De ruimten zijn middels witte wandtegels en dubbelhardgebakken vloertegels van 15 x 15 cm elementair afgewerkt en van de zogenaamde blauwe 'patrijspoortdeuren' voorzien (1988).

Afbeelding 13. Detail van het plafond in de voormalige bezoekersruimte. Het plafond bestaat uit een systeemplafond (1988), waarboven zich nog de uit de bouwtijd daterende akoestische zachtboardplaten bevinden (1957).

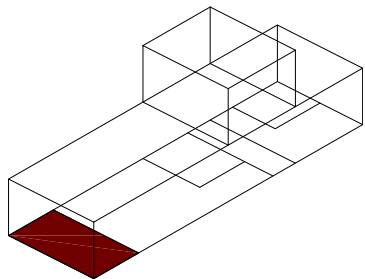
Afbeelding 14. Zicht op het plafond boven de gang L0.12. Het plafond bestaat uit een systeemplafond (1988), waarboven zich aan de linkerkzijde de uit de bouwtijd daterende akoestische zachtboardplaten bevinden (1957). Rechts is de nieuwere balklaag van de in 1988 aan de westzijde aangebouwde gang en bezoekersruimte zichtbaar.

Hal (ruimte K0.15)

De hal is een kleine entreerimte van ca. 4 x 3,5 meter, gesitueerd ten oosten van de voormalige bezoekersruimte L0.16.

De wanden zijn glad gepleisterd en voorzien van een 110 cm hoog tegellambris uit witte tegels van 10 x 10 cm met een zwarte plinttegel (1957). Op de westelijke wand is dit tegellambris onderbroken ter plaatse van een oudere deur naar de voormalige bezoekersruimte. In de noordwand is een dubbele deur aanwezig (1988), alsmede twee kleine vierkante bovenlichten. Het oorspronkelijke derde bovenlicht werd in 1988 gedicht. Tegen de wand en het plafond is een recente overheaddeur geplaatst (1997-2000).

De vloer betreft een cementvloer (1988). Deze was oorspronkelijk getegeld. Het plafond is uitgevoerd als een gipsplafond voorzien van een plafondblint met kwarthol profiel (1988).

Afbeelding 15. Overzicht van het interieur van de hal K0.15, gezien naar het noorden. Links is het bouwspoor in het tegellambris uit 1957 zichtbaar met een vroegere doorgang naar de aangrenzende bezoekersruimte.

Afbeelding 16. De gang van bouwdeel C, direct achter het halletje K0.15 gelegen, met de doorgang naar de aangrenzende bezoekersruimte in de westwand.

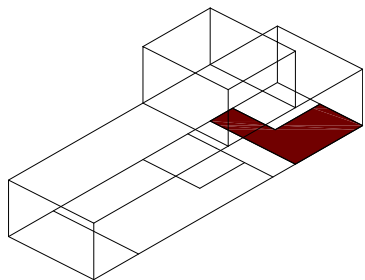
Afbeelding 17. Zicht vanuit de gang van bouwdeel C naar het noorden met het halletje K0.15 van bouwdeel K.

Wachtruimte (ruimte L0.14)

De wachtruimte werd in 1988 nieuw gebouwd in het restant van de ommuurde buitenruimte tussen de bouwdelen B, C en K.

De wanden zijn glad gepleisterd, met uitzondering van de systeemwand grenzend aan gang L0.12, alsmede de bouwmuur van bouwdeel C, die nog als buitenmuur met gesneden voegen herkenbaar is (1870).

De vloer is voorzien van een linoleum vloerbedekking. Het plafond betreft een verlaagd systeemplafond (1988).

Afbeelding 18. Zicht in de wachtruimte L0.14 naar het zuidoosten.

Afbeelding 19. Zicht in de wachtruimte L0.14 naar het zuiden met de bouwmuur van bouwdeel C, die nog als buitenmuur met gesneden voegen herkenbaar is (1870).

Afbeelding 20. Zicht in de wachtruimte L0.14, gezien naar het noordwesten. Geheel links is het restant van de oude ommuurde buitenruimte van de kommandantswoning zichtbaar met de opgeklampte deur in de buitengevel (1870). De glaspuien dateren van de verbouwing uit 1988.

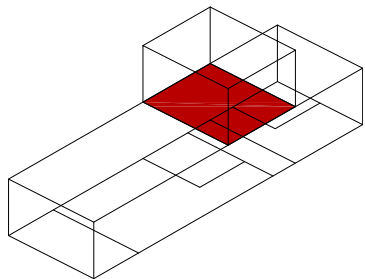
Portaal (ruimte L1.08)

De wanden zijn deels glad gepleisterd en voorzien van eenvoudige plinten. De noordwand is ongepleisterd en betreft de oorspronkelijke zijgevel van bouwdeel B, bestaande uit metselwerk in kruisverband met gesneden voegen (1870). In deze wand is de recente blauw afgebiesde doorgang naar bouwdeel B opgenomen (2000). De westwand bestaat uit stijl- en regelwerk en is afgewerkt met gipsplaten. De zuidwand is de buitengevel van het alcovegebouw, bouwdeel C. Één van de steunberen is hier nog herkenbaar. Een patrijspoortdeur geeft toegang tot dit bouwdeel.

Tegen de oostwand, waarin twee ramen zijn opgenomen, is een sanitaire unit geplaatst. Hierin zijn een eenvoudige betegelde douche en een pantry opgenomen.

De vloer is afgewerkt met lichtblauw gekleurd tapijt, waarin stroken linoleum nabij de sanitaire ruimten zijn opgenomen.

Het plafond bestaat uit okergeel gesausde gipsplaten, waarin spots zijn opgenomen.

Afbeelding 21. De noordwand van ruimte L1.08 is ongepleisterd en betreft de oorspronkelijke zijgevel van bouwdeel B, bestaande uit metselwerk in kruisverband met gesneden voegen (1870).

Afbeelding 22. Zicht op de zuidelijke wand, zijnde de buitengevel van het al-covengebouw, bouwdeel C. Één van de steunberen is hier nog herkenbaar, juist rechts op de foto.

Afbeelding 23. Detailopname van de eenvoudige betegelde douche in ruimte L1.09.

MONUMENTWAARDE VAN HET GEBOUW

Een bouwhistorisch onderzoek is een middel om te komen tot een gefundeerde waardering van het pand. Deze waardering wordt meestal uitgedrukt aan de hand van de volgende indeling in categorieën:

Categorie 1: hoge monumentwaarde, behoud noodzakelijk

Categorie 2: positieve monumentwaarde, behoud wenselijk

Categorie 3: indifferente monumentwaarde, aangepaste vervanging mogelijk

Stedenbouwkundige situering : categorie 2

De situering van de vleugel is beeldondersteunend voor de bebouwing rondom het eerste voorplein (categorie 2).

Bouwmassa : categorie 2

De waardering van de bouwmassa is in dit geval gelijk aan die van de reeds genoemde stedenbouwkundige waardering. Hierbij bezitten vrijwel alle bouwdeelen uit de eerste helft van de 20ste eeuw een positieve monumentwaarde (categorie 2).

Constructie : categorie 2

De waardering van de constructie komt in grote lijnen overeen met de genoemde waardering van de bouwmassa's. De voormalige bezoekersruimte bezit een betonconstructie met een positieve monumentwaarde (categorie 2).

Exterieur : categorie 2

De waardering van het exterieur komt exact overeen met de reeds besproken bouwmassa en constructie. Behalve de ouderdom van de voormalige bezoekersruimte uit 1957 wordt de grondslag voor deze positieve waardering mede gevormd door de kwalitatief goede en zorgvuldige detaillering van de diverse onderdelen, waaronder de gootlijst met geprofileerde klossen (categorie 2).

Interieur : categorie 2 á 3 en 3

Het bouwdeel bezit ruimten in deze twee categorieën.

De diverse omstreeks 1957 gebouwde en verbouwde ruimten bezitten een positieve monumentwaarde. Het betreft hier de voormalige bezoekersruimte L0.16, ondanks de latere wijzigingen (categorie 2 á 3).

De overige ruimten van dit bouwdeel bezitten een indifferente monumentwaarde (categorie 3). Het betreft hier onder andere op de begane grond de ruimten L0.12 t/m L0.20 en L1.08 t/m L1.10 op de eerste verdieping.

AANBEVELINGEN VOOR NADER ONDERZOEK

Het bouwdeel werd reeds als onderdeel van de bouwhistorische verkenning van het bureau Baac uit 2008 onderzocht. Desondanks kunnen een drietal aanbevelingen voor nader onderzoek worden genoemd, die bij een eventuele toekomstige functie-wijziging en daarmee gepaard gaande verbouwing van het complex nuttig danwel noodzakelijk zijn.

Kleuronderzoek

Voor zover bekend heeft er tot op heden nog geen systematisch kleuronderzoek in het gebouw plaatsgevonden. Tijdens het veldwerk is gebleken dat er verspreid door het gebouw nog oudere afwerkklagen zich bevinden. Voorbeelden zijn de trap, de kozijnen, deuren en enkele balklagen. Deze zouden onderzocht kunnen worden, zodat meer bekend wordt over de eerdere afwerkingen van het interieur.

Archeologisch onderzoek

Indien sloop- en/of graafwerkzaamheden op het terrein plaatsvinden, dient men rekening te houden met een archeologisch onderzoek.

Archivalisch onderzoek

In het kader van deze rapportage werd slechts beperkt archiefonderzoek verricht. Dit beperkte zich tot het archief van bouw- en woningtoezicht van de gemeente Leeuwarden, het archief van het Historisch Centrum Leeuwarden, het archief van het Frysk Histoarysk en Letterkundich Sintrum 'Tresoar' te Leeuwarden en het Nationaal Archief te 's-Gravenhage. Mogelijk kunnen middels aanvullend archiefonderzoek de in het bestek uit 1870 genoemde detailtekeningen alsnog achterhaald worden.

AANBEVELINGEN VOOR RESTAURATIE EN HERGEBRUIK

In aansluiting op het voorgaande zijn aanbevelingen te geven voor een toekomstige restauratie of verbouwing van het bouwdeel. Deze aanbevelingen zijn er op gericht om de in het bouwdeel aanwezige – deels verborgen – kwaliteiten te versterken, dan wel terug te laten komen. De aanbevelingen staan derhalve geheel los van de mogelijkheden of beperkingen die een eventuele toekomstige verbouwing qua programma en budget biedt.

Exterieur

Het exterieur van het bouwdeel is op de begane grond in grote lijnen nog gaaf. De in 1988 aangebouwde gang naar de binnenplaats op de eerste verdieping doet afbreuk aan de beleving van de vleugel en zou bij voorkeur verwijderd moeten worden.

De gesloopte luifel uit 1957 zou - afhankelijk van de functie - desgewenst weer aangebracht kunnen worden, waardoor de drie losse bovenlichten in de gevel beter tot hun recht komen.

De in 1988 ontworpen bovenbouw van bouwdeel K tussen de bouwdelen B en C behoort niet tot de oorspronkelijke opzet en is weinig passend in de gevelarchitectuur. Met name de golfplaten gevelbekleding aan de oost- en westzijde is armoedig gedetailleerd en doet afbreuk aan de omringende historische bebouwing. Afbraak van dit bouwvolume, hetgeen uit stedenbouwkunig oogpunt het beste is, of aangepaste vervanging is dan ook aan te bevelen.

Interieurs

In het interieur van de voormalige bezoekersruimte - de huidige administratie-ruimte - zijn behoudens de stalenramen en vensterbanken nauwelijks waardevolle elementen behouden. Aanpassing van dit interieur kan geheel vrij geschieden.

Dit geldt eveneens voor de aangrenzende gang, sanitaire ruimten, sleutelruimte en binnenplaats, alsmede de overloop met sanitaire ruimte op de eerste verdieping.

GERAADPLEEGDE ARCHIEVEN EN LITERATUUR

Archieven

Frysk Histoarysk en Letterkundich Sintrum 'Tresoar' te Leeuwarden

Gemeente Leeuwarden, Archief Bouw- en Woningtoezicht.

Historisch Centrum Leeuwarden, Archief Bouw- en Woningtoezicht.

Nationaal Archief te 's-Gravenhage, archief Ministerie van Justitie.

Nationaal Archief te 's-Gravenhage, Algemeen Rijksarchief, Afd. Kaarten en Tekeningen, Rijksgebouwendienst, Inv. nr. 789, 791, 792, 793, 1783 en 1790.

Beeldbank Leeuwarden: <http://hcl.pictura-dp.nl/>

Website Stichting Blokhuispoort: <http://www.blokhuispoort.nl/>

Literatuur

B.A.T.J. Dukers, *De plaats van de strafgevangenis aan de Noordsingel in Rotterdam binnen de ontwikkeling van gevangenissen in Nederland en West-Europa*, in : *De Penitiaire Inrichting en het voormalige Gerechtsgebouw en archiefgebouw aan de Noordsingel te Rotterdam*, Rapport II, Rijksgebouwen-dienst Directie Vastgoed Den Haag / Bureau Bouwwerk Holten Utrecht 2008.

Ros Floor, *J.F. Metzelaar (1818-1897) en W.C. Metzelaar (1848-1918), Bouwmeesters voor Justitie*, Rotterdam 2009.

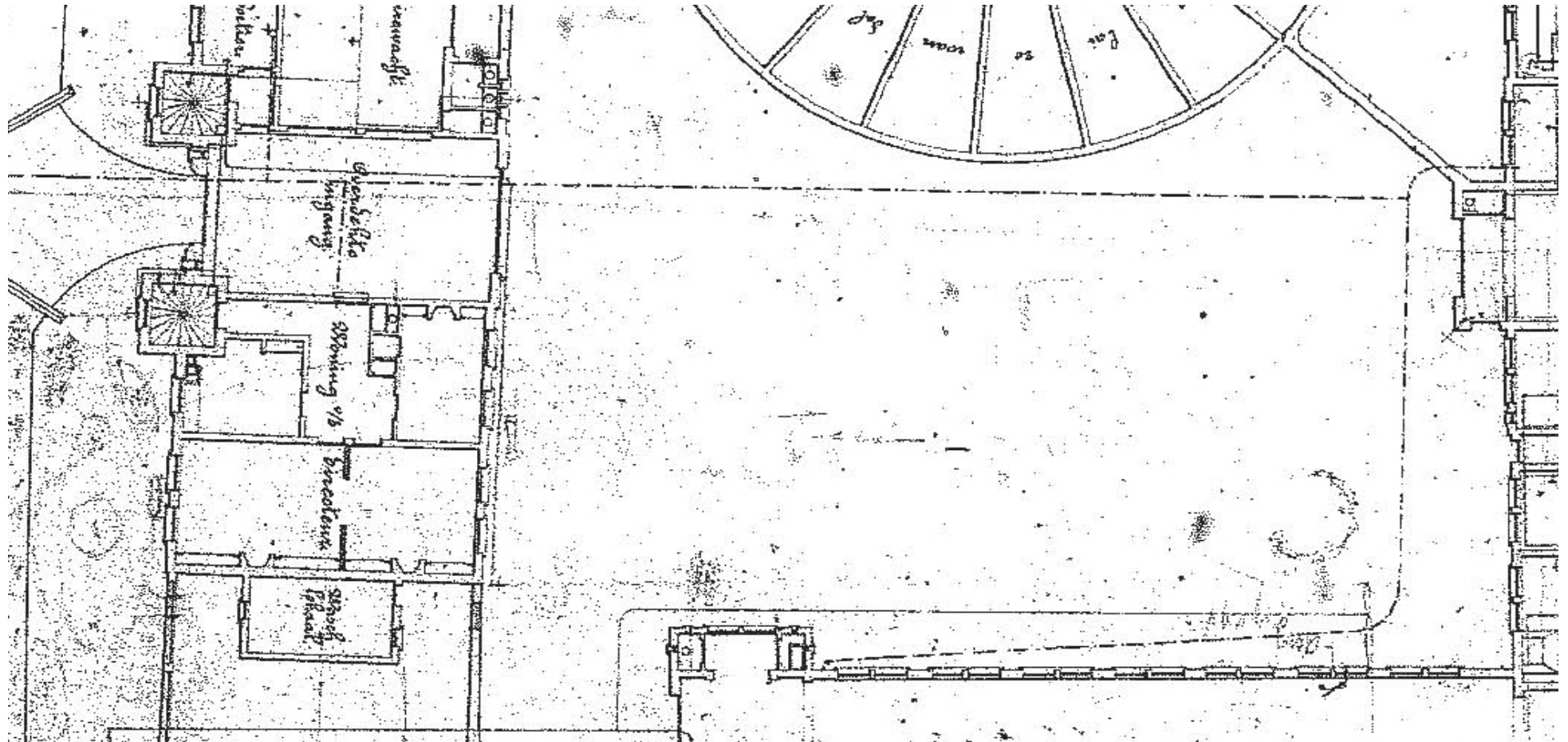
J. Kamphuis, E.D. Orsel en K. Emmens, *Justitiële Inrichtingen "Oostereiland" Hoofd I te Hoorn, Bouwhistorische aantekening*, Rijksgebouwendienst Bureau Rijksbouwmeester, 's-Gravenhage 1998.

J.M.J. Willems, M.C. van Dam, Leeuwarden Blokhuispoort, *Bouwhistorische verkenning met waardestelling*, BAAC, 's-Hertogenbosch 2008.

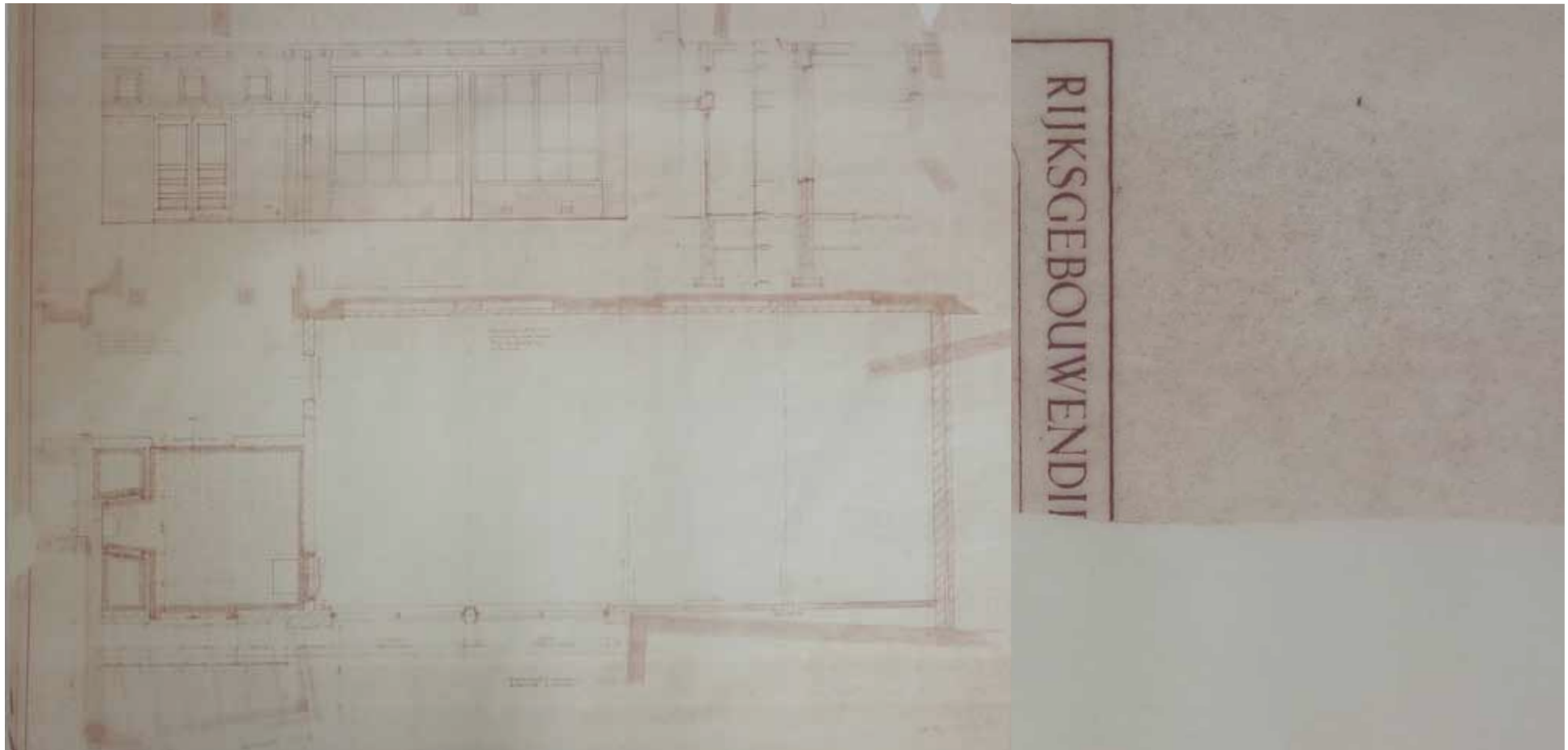

BOUWTEKENINGEN

Afbeelding 24. Detail van de plattegrond van de begane grond van het gehele complex, 1 mei 1894. De binnenplaats is dan nog slechts aan de noordzijde bebouwd met de luchtplaatsen van bouwdeel I. De smederij - bouwdeel J - werd in 1948 tegen de binnenplaatsgevel van de gang langs het Alcovegebouw aan de zuidzijde van de binnenplaats gebouwd. Later zou omstreeks 1957 het oude 'waschlokaal' op de ommuurde binnenplaats annex tuin van de kommandantswoning ten zuiden van bouwdeel B gesloopt worden ten behoeve van de bouw van bouwdeel K. Collectie Nationaal Archief, archief Rijksgebouwendienst RGD, inv.nr. 791.17.

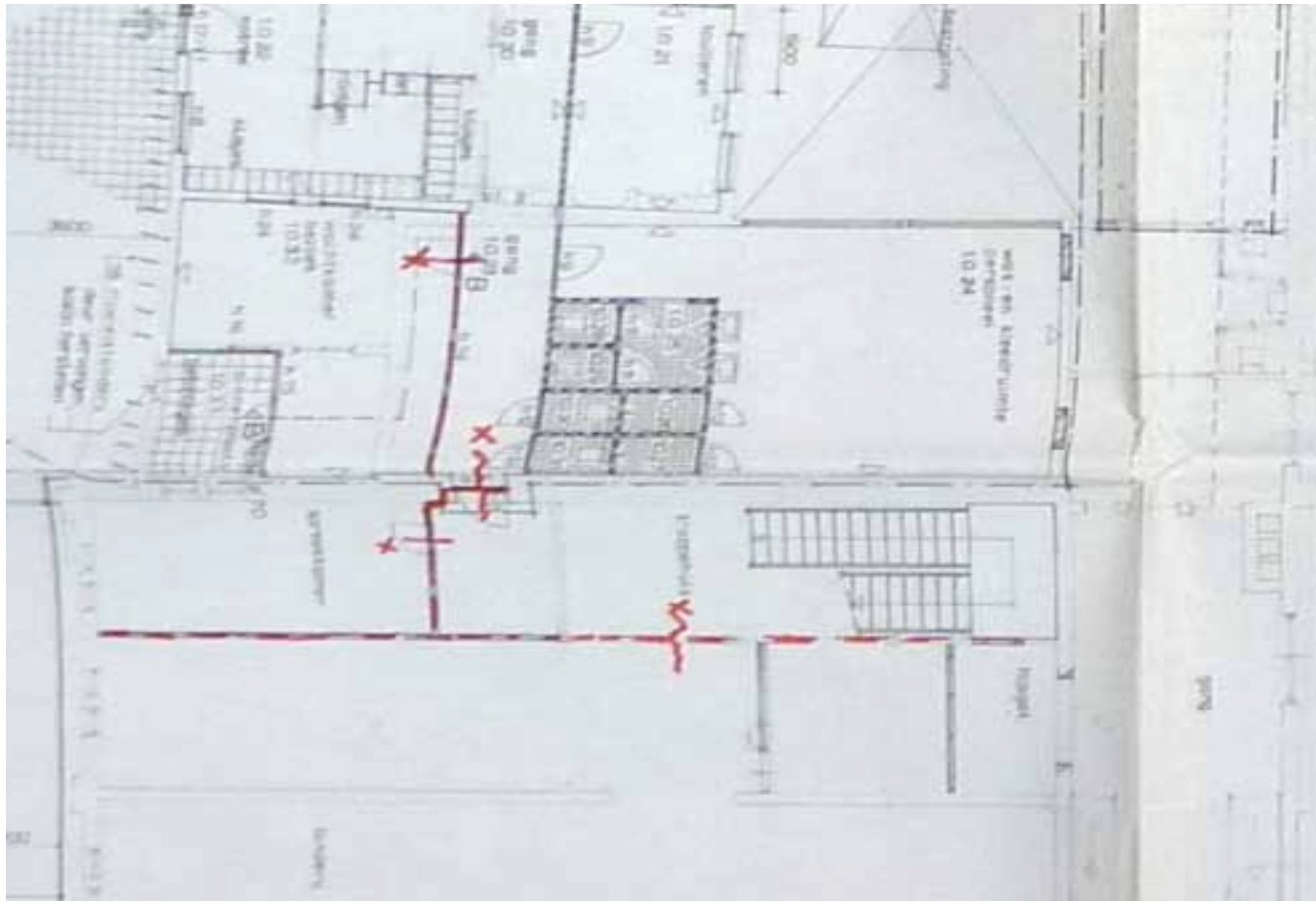

Afbeelding 25. Bouwtekening van de bouw van ontvangstruimte voor de bezoekers in bouwdeel K, tekening Rijksgebouwendienst vermoedelijk 1957. Op de tekening is de invulling als nieuw bouwdeel tussen de bouwdelen B en C zichtbaar. Tevens werd een hal links naast de smederij gecreëerd, met twee toiletten en een schuin lopende luifel boven de entree. Collectie architectenbureau irs. Vegter. Rechts is een detail van de onderhoek van de tekening weergegeven, waarvan juist de datum is afgescheurd. Een tekening met hetzelfde Rgd logo en beschrijving van bouwdeel H dateert uit 1957, zodat aangenomen wordt dat ook bouwdeel K omstreeks dat jaar gebouwd werd.

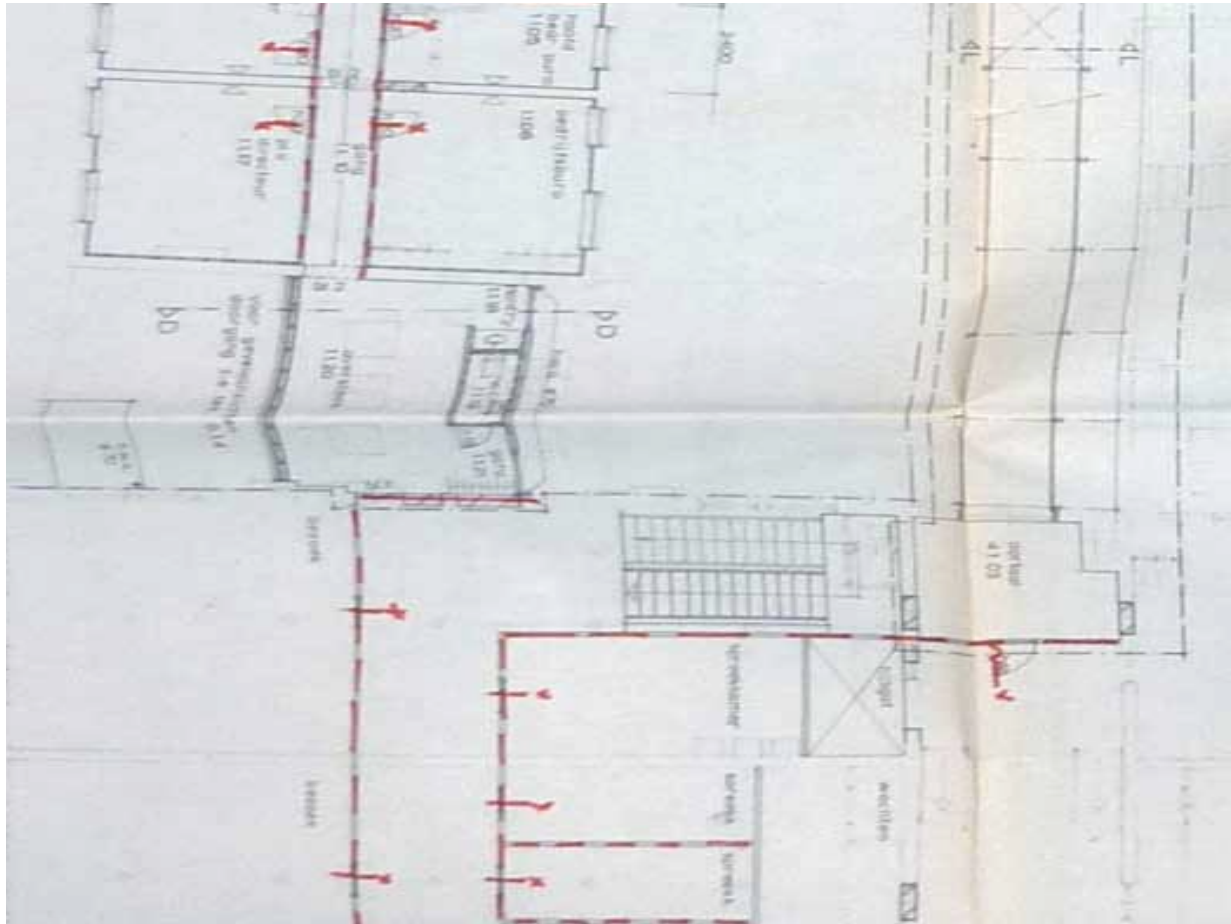

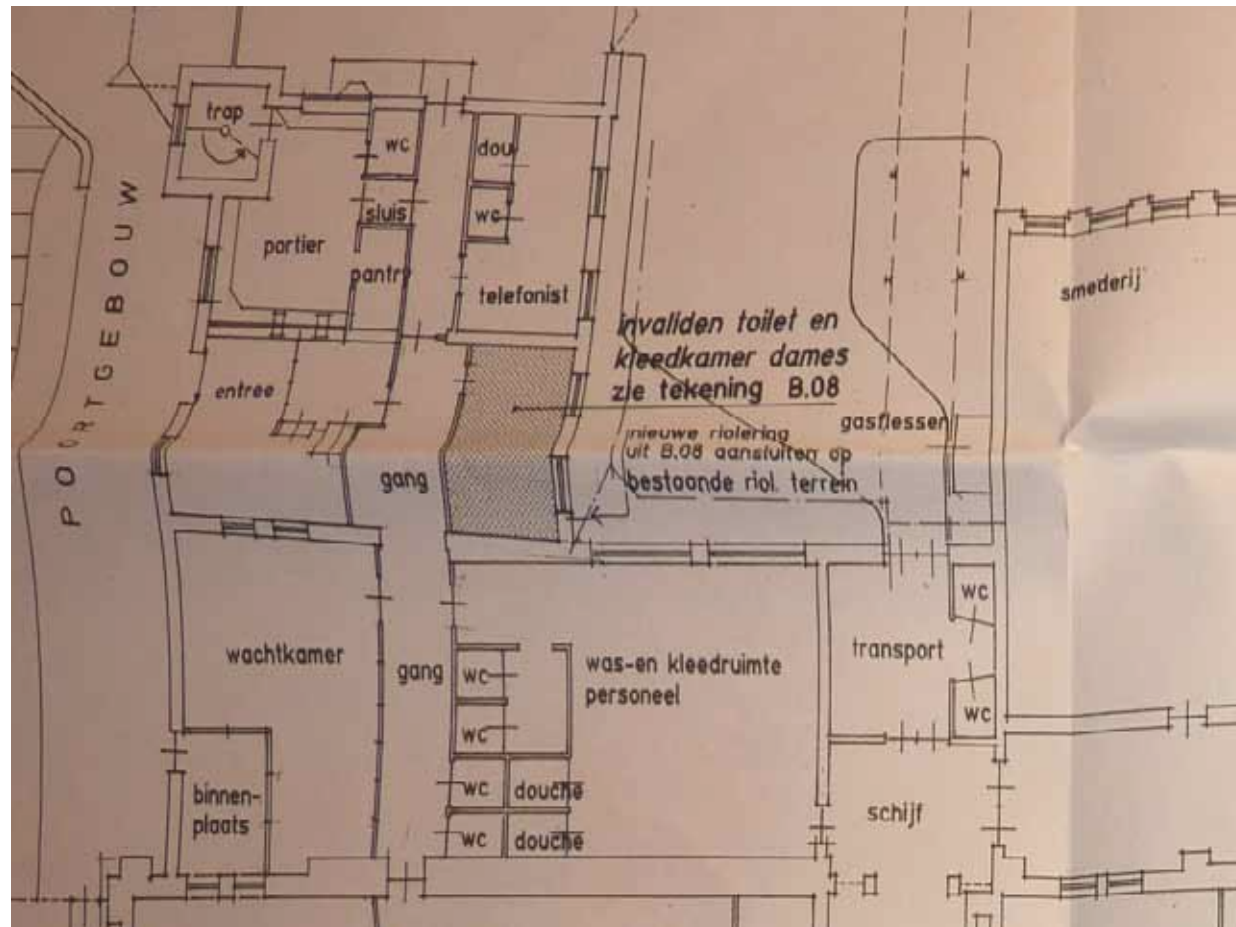
Afbeelding 26. Fragment van de revisietekening van de begane grond van bouwdeel K, tekening Rijksgebouwendienst 15-12-1976. Op de tekening is het complex afgebeeld juist vóór de ingrijpende verbouwing van 1988. Bouwdeel K zou daarbij gewijzigd worden, waarbij de bezoekersruimte en de toiletten in de hal zouden worden verwijderd. Collectie architectenbureau irs. Vegter.

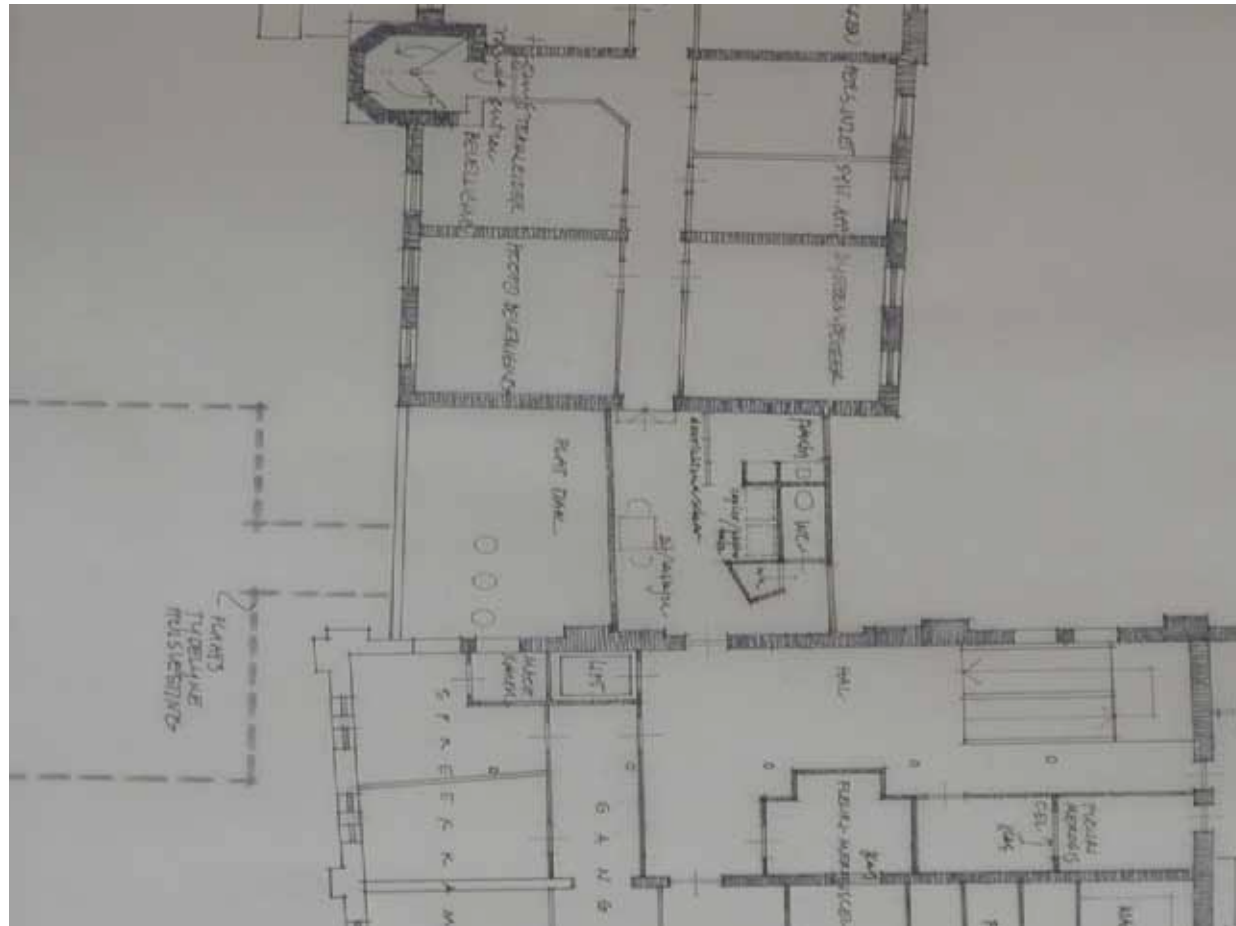
Afbeelding 27. Fragment van de bouwtekening van de nieuwe toestand van de begane grond van bouwdeel K, door architectenburo irs Vegter b.i., juni 1988. In 1988 werd het complex gerenoveerd, waarbij diverse veiligheidsvoorzieningen aangebracht werden. Behalve diverse rook- en branddeuren werd eveneens een loopbrug over de binnenplaats van bouwdeel C naar bouwdeel I gerealiseerd. In bouwdeel K werd een verbindinggang tussen de bouwdelen B en C gerealiseerd. De oude bezoekersruimte werd verkleind en gewijzigd in een was- en kleedruimte voor het personeel, waartoe een sanitaire groep werd ingebouwd. De luifel bij de entree uit 1957 werd verwijderd. Aan de westzijde werd de oude indeling met de berging tegen de kopgevel van bouwdeel B gesloopt, ten gunste van de bouw van een bezoekerskamer en een kleine binnenplaats met glaspui. Collectie Historisch Centrum Leeuwarden, archief gemeentesecretarie Leeuwarden 1982-1990, inv.nr: 7680.

Afbeelding 28. Fragment van de bouwtekening van de nieuwe toestand van de eerste verdieping van bouwdeel K, door architectenburo irs Vegter b.i., juni 1988. In 1988 werd het complex gerenoveerd, waarbij diverse veiligheidsvoorzieningen aangebracht werden. Behalve diverse rook- en branddeuren werd eveneens een loopbrug over de binnenplaats van bouwdeel C naar bouwdeel I gerealiseerd. Op het dak van bouwdeel K werd tevens een lichte opbouw gemaakt met de doorloop tussen de bouwdelen B en C voor het personeel. In deze overloop zijn een wc en kitchenette opgenomen. Collectie Historisch Centrum Leeuwarden, archief gemeentesecretarie Leeuwarden 1982-1990, inv.nr: 7680.

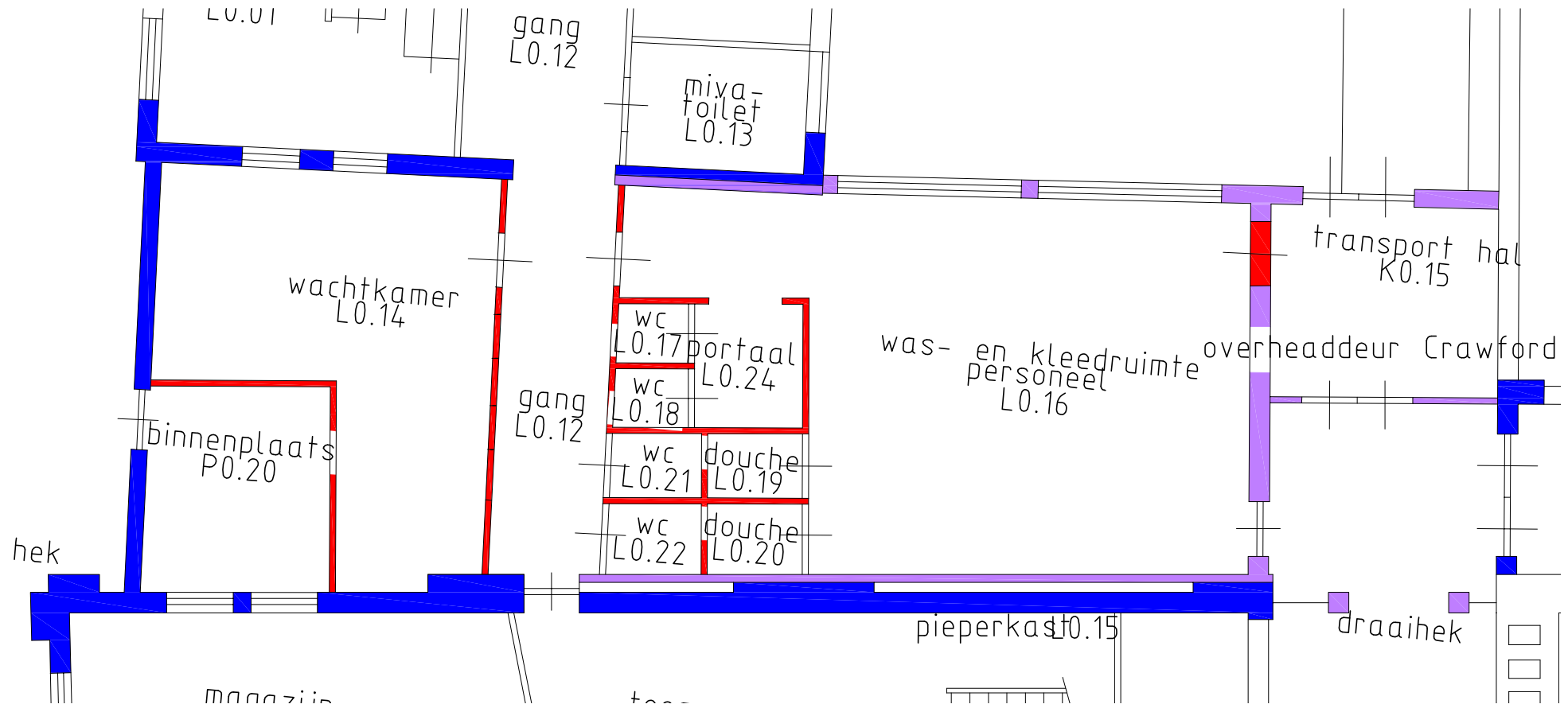
Afbeelding 29. Fragment van de bouwtekening van de nieuwe toestand van de begane grond van bouwdeel K, door architectenburo irs Vegter b.i., april 1996. Tijdens deze verbouwing werd het sanitair gemoderniseerd. Hierbij werden in bouwdeel K geen wijzigingen doorgevoerd. Gemeentearchief stadskantoor, dossier 1.733.21 bouwvergunningnr. B 421/95.

Afbeelding 30. Fragment van een voorlopig ontwerp van de eerste verdieping van de bouwdelen B, K en C door architectenbureau irs Vegter b.i., februari 2000. Tijdens deze verbouwing werden diverse onderdelen van de verbouwing uit 1988 alsnog gerealiseerd. Mogelijk werd bij bouwdeel K de opbouw op de eerste verdieping ook pas tijdens deze verbouwing uitgevoerd. Archief architectenbureau Vegter te Leeuwarden.

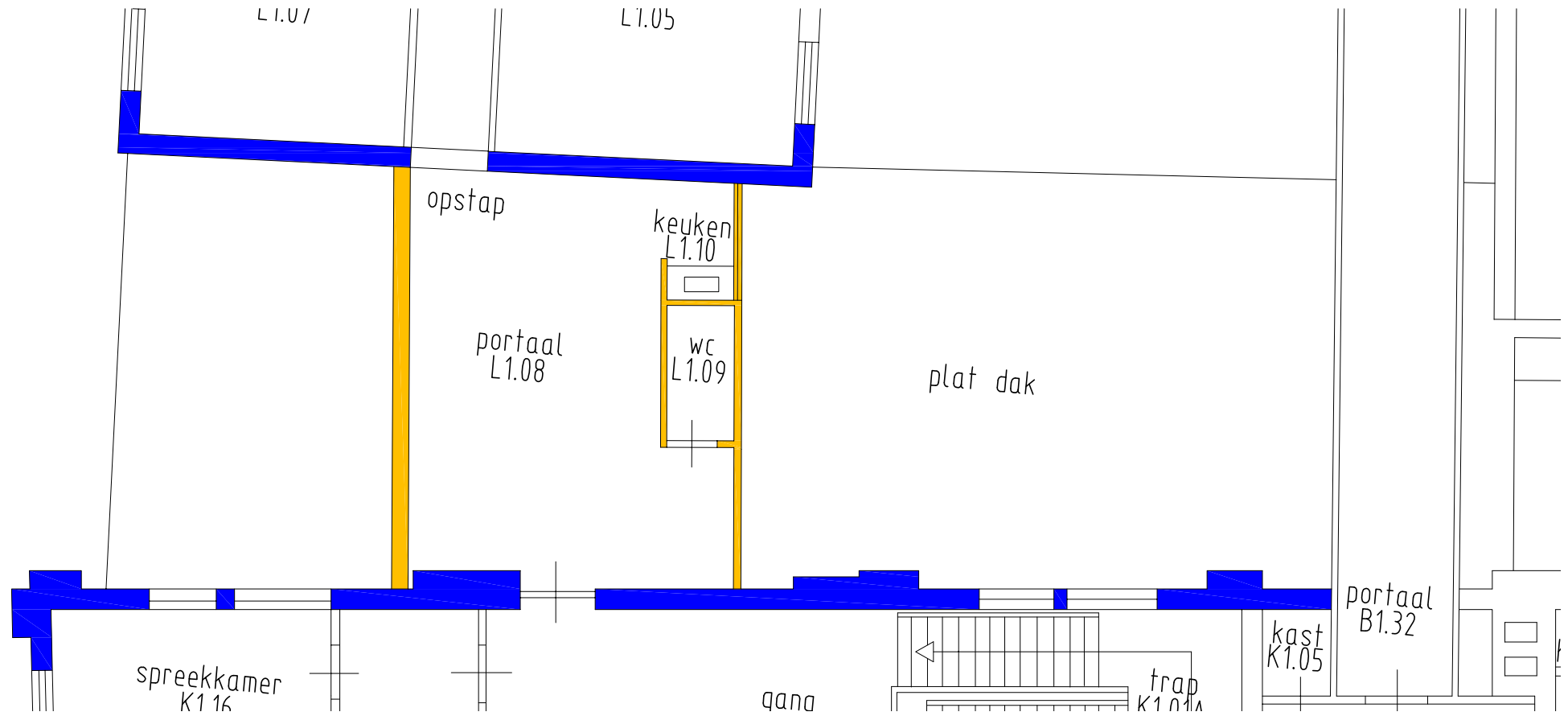
PLATTEGRONDEN MET BOUWFASEN

Plattegrond van de huidige situatie van de begane grond met daarop de bouwfasen.

- 1875
- XIXd
- 1949
- 1957
- 1974
- 1988
- 1997

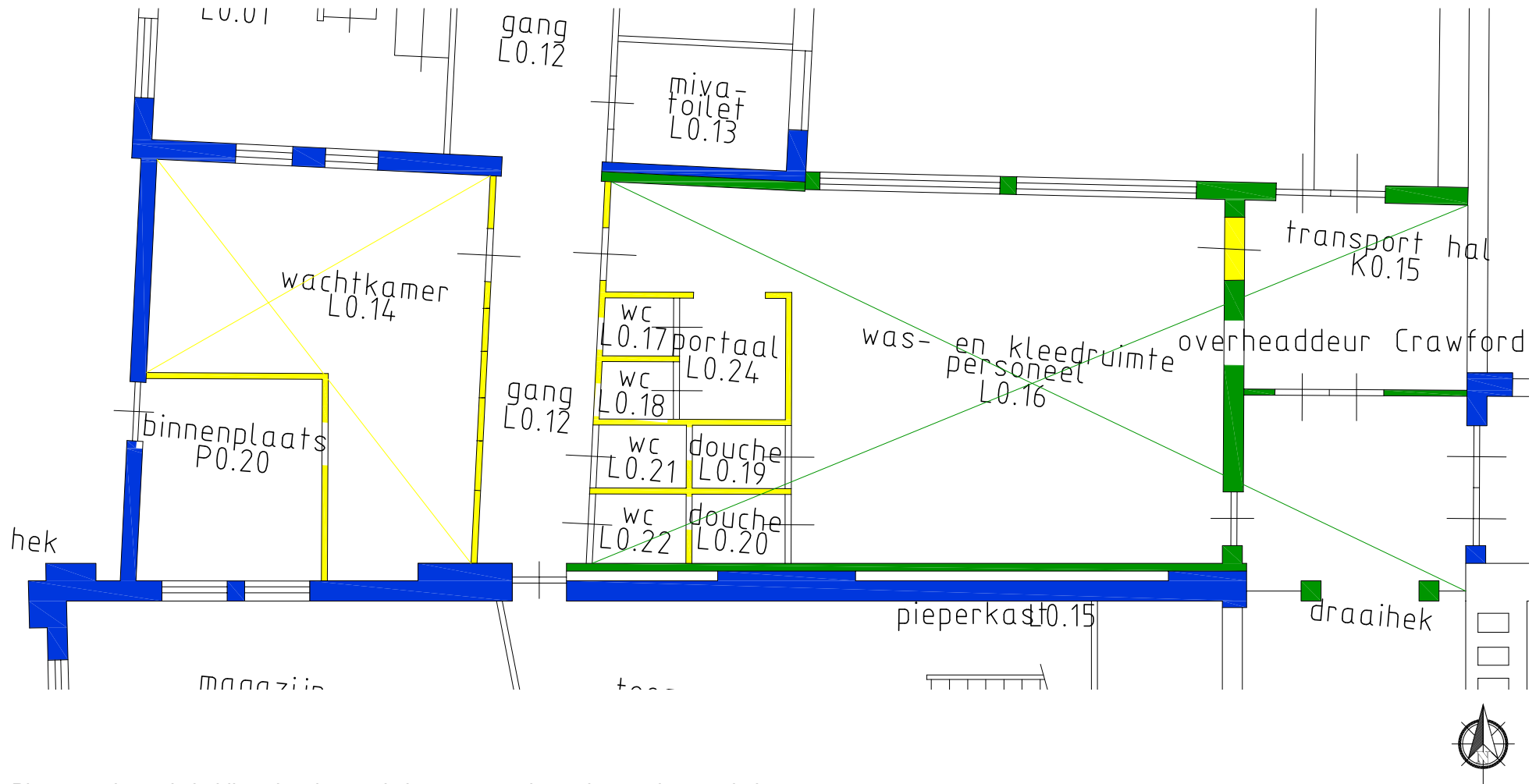

Plattegrond van de huidige situatie van de eerste verdieping met daarop de bouwfasen.

- 1875
- XIXd
- 1949
- 1957
- 1974
- 1988
- 1997

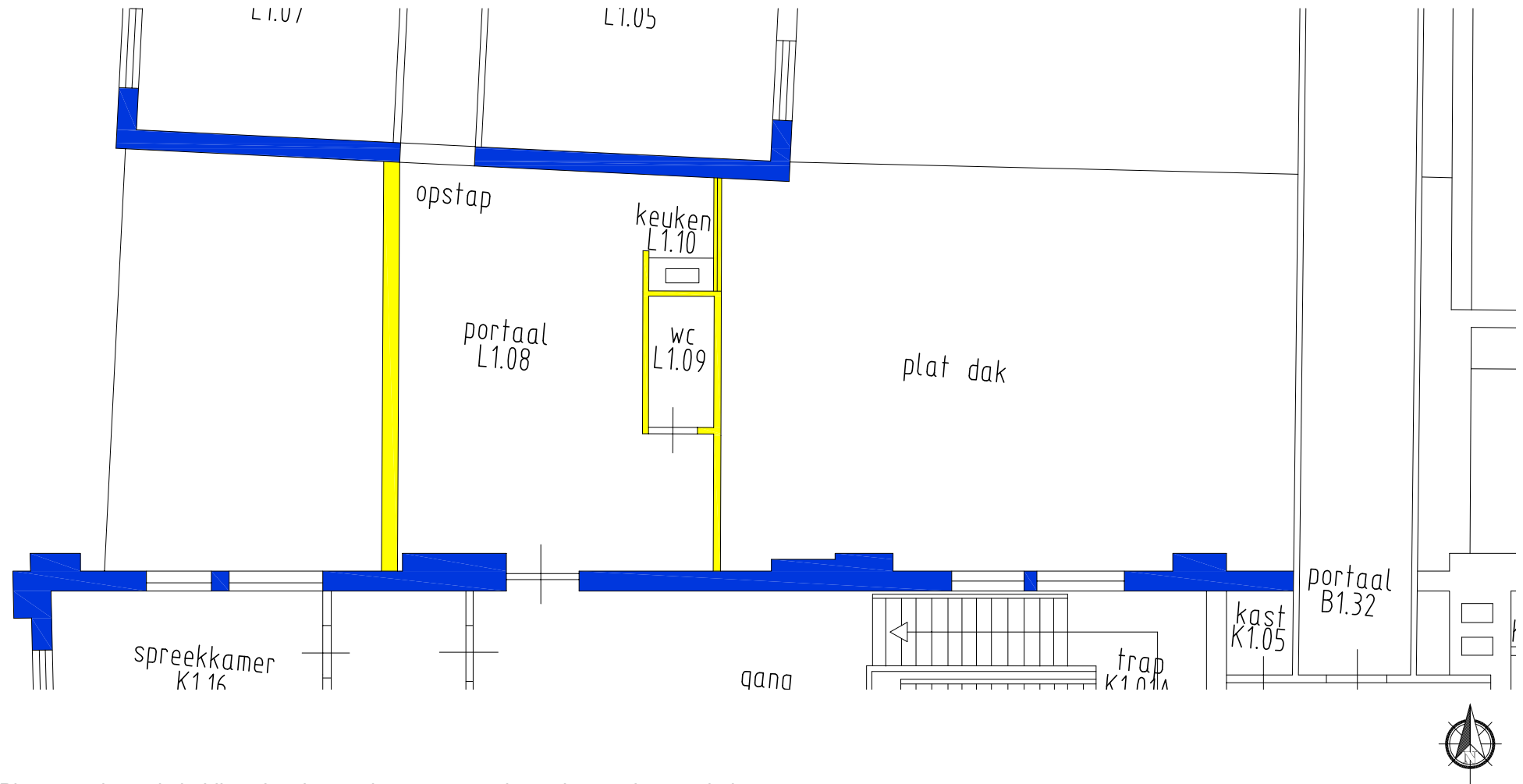

PLATTEGRONDEN MET MONUMENTWAARDEN

Plattegrond van de huidige situatie van de begane grond met daarop de waardering.

 Hoge monumentwaarde, behoud noodzakelijk Positieve monumentwaarde, behoud wenselijk Indifferente monumentwaarde, aangepaste vervanging mogelijk	 Hoge monumentwaarde, behoud noodzakelijk Positieve monumentwaarde, behoud wenselijk Indifferente monumentwaarde, aangepaste vervanging mogelijk

Plattegrond van de huidige situatie van de eerste grond met daarop de waardering.

 Hoge monumentwaarde, behoud noodzakelijk Positieve monumentwaarde, behoud wenselijk Indifferente monumentwaarde, aangepaste vervanging mogelijk	 Hoge monumentwaarde, behoud noodzakelijk Positieve monumentwaarde, behoud wenselijk Indifferente monumentwaarde, aangepaste vervanging mogelijk

